

А. Левус, студентка бакалаврату

О. Бабелюк, д-р філол. н., проф.

Львівський державний університет безпеки життєдіяльності

КОГНІТИВНІ АСПЕКТИ ПЕРЕКЛАДУ ТЕРМІНІВ RISK, HAZARD, THREAT У ТЕКСТАХ ФАХОВОГО ДИСКУРСУ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ

У сучасних англomовних текстах фахового дискурсу цивільного захисту, управління надзвичайними ситуаціями та безпекових студій терміни *risk*, *hazard* та *threat* функціонують як базові категорії концептуалізації небезпеки. Їх переклад українською мовою часто ускладнений їхньою семантичною близькістю та різними когнітивними моделями інтерпретації.

Так, у науковій розвідці Пальчевської О.С., Губич П.В., Маланюк М.С. підкреслено, що підготовка перекладачів для системи цивільного захисту повинна включати роботу з термінологічними базами, CAT-інструментами та AI-застосунками, що сприяє формуванню системного розуміння терміносистеми [1, с. 54]. Автори наголошують на необхідності інтеграції міжнародних стандартів у навчальний процес, що особливо актуально для перекладу термінів *risk*, *hazard*, *threat*. Актуальність дослідження зумовлена потребою уніфікації термінології цивільного захисту в умовах інтеграції українських стандартів до міжнародних систем ризик-аналізу.

У міжнародній науковій традиції поняття *risk* визначають як “*the potential for adverse consequences where something of value is at stake and where the outcome is uncertain*” [2, с. 11]. У публікаціях журналу *Risk Analysis* підкреслено ймовірний характер ризику та його залежність від оцінки наслідків [3, с. 6]. В українській практиці цей термін перекладається як “*ризик*”, що відповідає міжнародному стандарту ISO 31000:2018, де його трактують як «*вплив невизначеності на цілі*» [4, с. 4]. Отже, термін *risk* теоретично обґрунтовано як результат взаємодії небезпеки, вразливості та експозиції.

Термін *hazard* у звітах *United Nations Office for Disaster Risk Reduction* визначають як “*a dangerous phenomenon, substance, human activity or condition that may cause loss of life, injury or other health impacts*” [5, с. 17]. Українським відповідником найчастіше виступає термін «*небезпека*». Однак когнітивна відмінність між ними полягає в тому, що термін *hazard* репрезентує потенційне джерело шкоди, тоді як *risk* — оцінку можливих наслідків. Таким чином, у ментальній моделі РИЗИК = НЕБЕЗПЕКА × ВРАЗЛИВІСТЬ.

Термін *threat* функціонує у сфері безпеки та оборони й означає “*an indication of possible violence, harm, or damage*” [6, с. 9]. У перекладі використано лексему *загроза*, що має виразне інтенційне забарвлення. Якщо *hazard* може бути природним явищем (*землетрус*, *повінь*), то *threat* передбачає активний чинник або суб’єкта, здатного реалізувати шкоду. Когнітивно це різні фрейми: ПРИРОДНА НЕБЕЗПЕКА ПРОТИ НАВМИСНОЇ ДІЇ.

З позицій когнітивної лінгвістики розмежування зазначених термінів відбувається через прототипну модель категоризації. У журналі *Risk Analysis* наголошено, що нечіткість термінології може призводити до хибної інтерпретації політики управління ризиками [2, с. 14]. Тому перекладачеві варто враховувати не

лише словникову відповідність, а й концептуальну структуру термінів цивільного захисту у текстах фахового дискурсу.

В аналітичних звітах *United Nations Office for Disaster Risk Reduction* (зокрема *Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030*) розмежовано поняття небезпеки, ризику та загрози у контексті глобального управління катастрофами [5, с. 12]. Українські стандарти ризик-аналізу, гармонізовані з ISO, відтворюють цю структуру, однак у перекладацькій практиці досі трапляється ототожнення *hazard* і *threat* як «загроза», що призводить до зміщення семантичного фокусу.

Когнітивний аспект перекладу досліджуваних термінів полягає в моделюванні відповідних фреймів у цільовій мові. Перекладачу слід співвіднести: *hazard* – джерело потенційної шкоди (*небезпека*); *risk* – ймовірність та масштаб наслідків (*ризик*); *threat* – намір або можливість завдання шкоди (*загроза*). Помилки під час перекладу цих термінів можуть мати практичні негативні наслідки у сфері цивільного захисту, де точність терміна впливає на управлінські рішення. У статтях *Risk Analysis* підкреслюють, що нечіткість перекладу термінів у документах здатна змінювати оцінку сценаріїв ризику [2, с. 18].

Отже, когнітивний підхід до перекладу термінів *risk*, *hazard*, *threat* передбачає врахування концептуальних відмінностей між ними, використання міжнародних стандартів і термінологічних баз, а також міждисциплінарну підготовку перекладачів. Уніфікація англійської та української термінології сприятиме підвищенню ефективності фахової комунікації в системі цивільного захисту України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Пальчевська О.С., Губич П.В., Маланюк М.С. Підготовка перекладачів для системи цивільного захисту у Львівському державному університеті безпеки життєдіяльності: інтеграція CAT—застосунків й AI—інструментів у навчання. – Львів: ЛДУ БЖД, 2025. – С. 54. URL: <https://share.google/xRwSpwEdp4d2BqMDt>
2. Aven T. The Concept of Risk / T. Aven // *Risk Analysis*. – 2012. – Vol. 32, No. 1. – P. 11–17.
3. Aven T., Renn O. On Risk Defined as an Event Where the Outcome is Uncertain / T. Aven, O. Renn // *Risk Analysis*. – 2009. – Vol. 29, No. 9. – P. 1229–1239.
4. ISO 31000:2018 Risk management – Guidelines. – Geneva: International Organization for Standardization, 2018. – 16 p.
5. United Nations Office for Disaster Risk Reduction. Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030. – Geneva: UNDRR, 2015. – 37 p.
6. UNDRR Terminology on Disaster Risk Reduction. – Geneva: United Nations, 2017. – 30 p.